

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه تبریز

دانشگاه تبریز

دانشکده علوم انسانی و اجتماعی

گروه اقتصاد

۱۳۸۲ / ۷ / ۲۱

پایان نامه:

برای دریافت درجه کارشناسی ارشد در رشته توسعه اقتصادی و برنامه ریزی

عنوان:

جایگاه سرمایه انسانی در بخش صنعت استان آذربایجان شرقی

استاد راهنما:

دکتر محمد باقر بهشتی

استاد مشاور:

دکتر سید علیرضا کازرونی

پژوهشگر:

معصومه موسوی ایلایی

خرداد ماه ۱۳۸۲

۴۷۹۴

سازمان اطلاعات آذربایجان
موسسه تبریز

تقدیم به

پدر و مادر مهربان

و

هیئت‌ها، مهرکاد

مهرای و مصای

عزیزه

تقدیر و تشکر

ایزد منان را سپاس دارم از اینکه به من توانایی اندیشیدن و فعالیت داد.

تشکر فراوان از استاد عزیز و گرانقدرم جناب آقای دکتر بهشتی که در طول دوران تحصیل همواره همانند پدری مهربان درس زندگانی به من آموخته است. او به من آموخت که بیاموزم. اگر معنایی از علم را درک کرده ام از برکت وجود اوست. امید که بتوانم در راه ایشان قدم بردارم.

تقدیر از استاد بزرگوارم جناب آقای دکتر کازرونی که در طول دوران تحصیل چه در دوره کارشناسی و چه در دوره کارشناسی ارشد همواره راهنمای من بوده اند و در دیگر مراحل زندگی نیز از تشویقها و حمایتهای ایشان برخوردار گردیده ام.

سپاس فراوان از جناب آقای دکتر صنوبر که پیشنهاد موضوع کلی از طرف ایشان بود و در طول دوره تحصیل نیز از اطلاعات ارزنده ایشان بسیار استفاده کرده ام و همیشه با صبر و حوصله زیاد پاسخگوی سوالات بیشمار من بوده اند.

لازم به ذکر است که اگر محبت و تلاش بسیاری از دوستان و آشنایان عزیز نبود، عملاً ادامه کار ممکن نمیشد که در اینجا از همه این عزیزان تشکر و قدر دانی می کنم: دوستان عزیزم خانمها عظیمی، باویران، پور صادق، محمدی، انجمن آذر و آقای ابهری که همواره یاری رسان من بودند و با قبول بخشی از مسئولیت کار به من دلگرمی و انگیزه حرکت می دادند.

آقای کاتب که چون برادری دلسوز در کارها و دشواریها مرا همراهی کردند.

خانم مرادی که برقراری ارتباط با اساتید گرانقدر و انجام کارهای اداری را در شرایط دشوار و دوری مسافت میسر ساختند.

خانم هخامنش کیا که سنگ صبور لحظات خستگی و بی تابی شرایط دشوار کاری من بودند.

همکاران عزیزم در شرکت مخابرات استان تهران به خصوص جناب آقای جمشیدی و خانم گلخواه که صمیمانه از من حمایت کردند.

آقای خیابانی که در موارد بسیاری به جای من قبول زحمت کردند.

خانواده محترم آریایی نژاد که شریک ساعتهای نگرانی و اضطراب من بودند.

از مسئولین گرامی مرکز آمار ایران که بی دریغ اطلاعات مفیدی را در اختیار من قرار دادند.

با تشکر از خانواده های ایرانی و روزگاری که تحمل رنج دوری از خانواده را در دوران تحصیل برایم آسان نمودند.

تشکر خاص من نثار خواهران و برادر عزیزم که با محبتها و حمایتهای بی دریغ و مهربانانه خود و ایجاد محیطی آرام شوق ادامه کار را در من به وجود آوردند.

در پایان تشکر از آنها بیست که در کلام نمی گنجد:

قدردانی بی پایان از پدر شریف و مادر فداکارم که در تمام دوران تحصیل بار اصلی بر دوششان بود. به پاس محبتهایشان این ناقابل را به آنان تقدیم می کنم تا شاید ذره ای از خستگیهایشان بکاهد و گوشه ای از مهربانی وسیع قلبشان را جبران کند.

نام خانوادگی دانشجو: موسوی ایلپائی	نام: معصومه
عنوان پایاننامه: جایگاه سرمایه انسانی در بخش صنعت استان آذربایجان شرقی	
استاد راهنما: دکتر محمد باقر بهشتی	استاد مشاور: دکتر سید علیرضا کازرونی
مقطع تحصیلی: کارشناسی ارشد رشته: اقتصاد گرایش: توسعه اقتصادی و برنامه ریزی دانشگاه: تبریز	
دانشکده: علوم انسانی و اجتماعی تاریخ فارغ التحصیلی: خرداد ۱۳۸۲ تعداد صفحه: ۲۰۵	
کلید واژه ها: صنعت، سرمایه انسانی، رشد اقتصادی، بهره وری، کارایی	

چکیده

امروزه سرمایه انسانی به عنوان یکی از عوامل مهم و تاثیر گذار بر رشد اقتصادی جوامع شناخته شده است. رشد بخش صنعت استان آذربایجان شرقی، همانند سایر بخشها علاوه بر سرمایه گذاری در خرید ماشین آلات و ابزار، نیازمند نیروی انسانی آموزش دیده و ماهر و متخصص می باشد، ولی با نگاهی اجمالی به آمار نیروی انسانی آموزش دیده می توان دریافت که درصد شاغلین با تحصیلات عالی در بخش صنعت بسیار ناچیز می باشد.

در این پژوهش مساله مورد بررسی این است که از میان عوامل تاثیر گذار بر رشد اقتصادی این بخش، عامل سرمایه انسانی در مقایسه با سایر عوامل چگونه بر رشد اقتصادی بخش صنعت اثر می گذارد. همچنین این عامل در مقایسه با مقیاس و تکنولوژی صنایع که همواره به عنوان تنها عوامل موثر بر بهره وری عوامل تولید مد نظر بوده اند، چگونه و به چه میزان تاثیر گذار می باشد.

هدف این پژوهش، بررسی نقش سرمایه انسانی در رشد بخش صنعت استان آذربایجان شرقی و بررسی تغییرات و علل تغییرات بهره وری در واحدهای صنعتی آن طی دوره ۱۳۷۹-۱۳۶۷ می باشد.

به منظور بررسی نقش سرمایه انسانی در رشد اقتصادی بخش صنعت استان، تابع کاب دوگلاس به روش pooling data تخمین زده شده است. نتیجه برآورد این تابع نشان می دهد که عامل «سرمایه انسانی» با ضریب $0/39$ ؛ تاثیر مثبتی بر رشد اقتصادی بخش صنعت استان دارد. همچنین در بررسی اثر سرمایه انسانی بر تغییرات بهره وری کل عوامل، از روش DEA و با استفاده از شاخص مالم کوئیست به تحلیل تغییرات بهره وری کل عوامل تولید و تغییرات کارایی مدیریت در مقایسه با تغییرات کارایی ناشی از مقیاس و تغییرات تکنولوژی طی دوره ۱۳۶۷-۱۳۷۹ پرداخته شده است.

نتایج این بخش نیز حاکی از آن است که تغییرات کارایی مدیریت با ضریبی تقریباً یکسان با سایر عوامل بر بهره وری کل عوامل صنایع استان تاثیر گذار می باشد.

فصل اول : کلیات

- ۲ (۱-۱) مقدمه
- ۳ (۲-۱) بیان مساله
- ۵ (۳-۱) ضرورت و اهمیت موضوع
- ۷ (۴-۱) اهداف تحقیق
- ۷ (۵-۱) فرضیه های تحقیق
- ۸ (۶-۱) تعریف متغیرها
- ۸ (۱-۶-۱) تعریف مفهومی متغیرها
- ۱۰ (۲-۶-۱) تعریف عملیاتی متغیرها
- ۱۱ (۷-۱) جامعه آماری ، نمونه آماری ، واحد آماری
- ۱۲ (۸-۱) محدودیتهای تحقیق

فصل دوم : پایه های نظری و پیشینه تحقیق

- ۱۴ (۱-۲) پایه های نظری
- ۱۴ (۱-۱-۲) اثر سرمایه انسانی بر رشد اقتصادی
- ۱۴ (۱-۱-۱-۲) دیدگاههای اقتصاددانان کلاسیک
- ۱۶ (۲-۱-۱-۲) دیدگاههای اقتصاددانان نئوکلاسیک
- ۱۷ (۱-۱-۱-۲) دیدگاههای اقتصاددانان معاصر
- ۱۹ (۲-۱-۲) بهره وری

- ۲۰ روش اندازه گیری بهره وری جزئی (۱-۲-۱-۲)
- ۲۰ روش اندازه گیری بهره وری کلی عوامل (۲-۲-۱-۲)
- ۳۰ روش مالم کوئیست (۳-۲-۱-۲)
- ۳۰ کارائی ساختاری (۱-۳-۲-۱-۲)
- ۳۶ شاخص مالم کوئیست و توابع مسافت (۲-۳-۲-۱-۲)
- ۴۰ شاخص مالم کوئیست (۳-۳-۲-۱-۲)
- ۴۲ پیشینه تحقیق (۲-۲)
- ۴۲ اثر سرمایه انسانی بر رشد اقتصادی (۱-۲-۲)
- ۴۲ مطالعات خارجی (۱-۱-۲-۲)
- ۴۲ روش حسابداری رشد (۱-۱-۱-۱-۲)
- ۴۵ روش بازده سرمایه گذاری انسانی (۲-۱-۱-۱-۲)
- ۴۷ روش اقتصاد سنجی (۳-۱-۱-۱-۲)
- ۵۲ مطالعات داخلی (۲-۱-۲-۲)
- ۵۶ بهره وری (۲-۲-۲)
- ۵۶ مطالعات خارجی (۱-۲-۲-۲)
- ۵۹ مطالعات داخلی (۲-۲-۲-۲)
- ۶۱ جمع بندی (۳-۲)
- ۶۱ اثر سرمایه انسانی بر رشد اقتصادی (۱-۳-۲)
- ۶۲ اثر سرمایه انسانی بر بهره وری (۲-۳-۲)

فصل سوم: بررسی بخش صنعت استان آذربایجان شرقی از نظر شاخصهای

مختلف

- ۶۵ (۱-۳) مقدمه
- ۶۷ (۲-۳) تعداد کارگاه های بزرگ صنعتی
- ۷۲ (۳-۳) تعداد شاغلان
- ۷۶ (۴-۳) تعداد شاغلان با تحصیلات عالی
- ۷۹ (۵-۳) ارزش افزوده
- ۸۴ (۶-۳) سرمایه گذاری
- ۸۸ (۷-۳) مقایسه شاخصهای مختلف

فصل چهارم: روش اجرای تحقیق

- ۹۱ (۱-۴) مقدمه
- ۹۱ (۲-۴) قالب طبقه بندی صنایع
- ۹۴ (۳-۴) متغیرهای مدل
- (۱-۳-۴) متغیرهای مورد استفاده در بررسی اثر سرمایه انسانی بر رشد اقتصادی
- ۹۴ اقتصادی
- (۲-۳-۴) متغیرهای مورد استفاده در بررسی اثر سرمایه انسانی بر بهره وری کل عوامل
- ۱۰۳ عوامل
- ۱۰۴ (۴-۴) بررسی عامل سرمایه انسانی در بخش صنعت
- ۱۰۴ (۱-۴-۴) روش تخمین تابع رشد اقتصادی به روش Pooling data
- ۱۰۴ (۱-۱-۴-۴) Pooling data مروری بر روش

- ۱۰۷ ۲-۱-۴-۴) الگوی مورد استفاده
- ۱۰۸ ۱-۲-۱-۴-۴) الگوی کاب - دوگلاس (Cobb-Douglas)
- ۱۰۸ ۲-۲-۱-۴-۴) الگوی تعمیم یافته تابع کاب - دوگلاس (الگوی نمایی)
- ۳-۲-۱-۴-۴) الگوی رشد اقتصادی بخش صنعت استان آذربایجان
- ۱۰۹ شرقی در قالب مدل تعمیم یافته کاب - دوگلاس
- ۱۱۰ ۲-۴-۴) روش مالم کوئیست

فصل پنجم : تجزیه و تحلیل یافته ها

- ۱۱۴ ۱-۵) مقدمه
- ۱۱۵ ۲-۵) تحلیل توصیفی داده ها
- ۱۱۵ ۱-۲-۵) رشد اقتصادی (ارزش افزوده)
- ۱۱۶ ۲-۲-۵) نیروی کار (شاغلان)
- ۱۱۶ ۳-۲-۵) سرمایه انسانی (شاغلان با تحصیلات عالی)
- ۱۱۷ ۴-۲-۵) موجودی سرمایه
- ۳-۵) تجزیه و تحلیل یافته ها بر اساس الگوی رشد اقتصادی بخش صنعت
- ۱۱۸ استان آذربایجان شرقی
- ۱-۳-۵) تخمین تابع با فرض عرض از مبدأ ثابت برای تمام ضرایب (common)
- ۱۱۸ و وزن یکسان (No weighting) برای تمام مشاهدات
- ۲-۳-۵) تخمین تابع با فرض بدون هیچ گونه عرض از مبدأ (none) و از طریق
- GLS و دادن وزن برای ناهمسانی واریانس (cross section weights)
- ۱۲۰ طی دوره ۱۳۷۲-۱۳۷۹

- ۳-۳-۵) تخمین تابع با فرض بدون هیچ گونه عرض از مبدأ (none) و برای تمام مشاهدات وزن یکسان (No weighting) ۱۲۱
- ۴-۵) تجزیه و تحلیل یافته ها بر اساس محاسبه بهره وری بخشهای نه گانه صنعت استان آذربایجان شرقی ۱۲۴
- ۱-۴-۵) تحلیل میانگین کلی تغییرات بهره وری و کارایی های موثر بر آن در صنایع، طی دوره های یکساله ۱۲۴
- ۲-۴-۵) تحلیل تغییرات بهره وری و کارایی های موثر بر آن در صنایع، طی دوره های یکساله به تفکیک کدهای ۹ گانه صنعت ۱۳۰
- ۳-۴-۵) تحلیل خلاصه تغییرات بهره وری و کارایی های موثر بر آن طی کل دوره ۱۴۴
- ۴-۴-۵) بررسی اثر کارایی های موثر بر تغییرات بهره وری به روش اقتصادسنجی طی دوره ۱۳۷۲-۱۳۷۹ ۱۴۷

فصل ششم: خلاصه، نتیجه گیری و پیشنهادها

- ۱-۶) مروری بر خطوط کلی تحقیق ۱۵۲
- ۲-۶) یافته های مهم تحقیق ۱۵۵
- ۳-۶) بحث و نتیجه گیری ۱۵۷
- ۴-۶) پیشنهادها ۱۵۸
- ۱-۴-۶) پیشنهادهای سیاستگذاری ۱۵۸
- ۲-۴-۶) پیشنهاد برای پژوهشهای آتی ۱۵۹

ضمیمه

ضمیمه (۱) جداول آماری

ضمیمه (۲) نتایج کامپیوتری محاسبه بهره‌وری

ضمیمه (۳) نتایج کامپیوتری اثر سرمایه انسانی بر رشد اقتصاد

فهرست منابع و مآخذ

الف) منابع فارسی

ب) منابع انگلیسی

ج) سایتهای اینترنتی

- جدول ۱-۳) تعداد کارگاه در استان آذربایجان شرقی به تفکیک کدهای ISIC طی دوره ۱۳۶۷-۱۳۷۹ ۶۹
- جدول ۲-۳) نیروی شاغل در استان آذربایجان شرقی به تفکیک کدهای ISIC طی دوره ۱۳۶۷-۱۳۷۹ ۷۳
- جدول ۳-۳) نیروی شاغل با تحصیلات عالی در استان آذربایجان شرقی به تفکیک کدهای ISIC طی دوره ۱۳۶۷-۱۳۷۹ ۷۸
- جدول ۳-۴) ارزش افزوده به قیمت ثابت سال ۱۳۷۶ طی دوره ۱۳۶۷-۱۳۷۹ ۸۱
- جدول ۳-۵) ارزش سرمایه گذاری به قیمت ثابت سال ۱۳۷۶ طی دوره ۱۳۶۷-۱۳۷۹ ۸۵
- جدول ۳-۶) رتبه کدهای نه گانه صنعت از نظر شاخص های مختلف در سال ۱۳۷۹ ۸۹
- جدول ۳-۷) خلاصه آمار کارگاه های ۱۰ نفر کارکن و بیشتر کشور و استان آذربایجان شرقی ۸۹
- جدول ۴-۱) جدول تغییرات کدهای صنعت طی دوره ۱۳۶۷-۱۳۷۹ ۹۳
- جدول ۵-۱) میانگین کلی تغییرات بهره وری، کارایی و تکنولوژی در صنایع طی دوره ۱۳۶۷-۱۳۷۹ ۱۲۵

- جدول ۲-۵) تغییرات بهره وری، کارایی و تکنولوژی در صنایع طی دوره
 ۱۳۰ ۱۳۶۸-۱۳۶۷
- جدول ۳-۵) تغییرات بهره وری، کارایی و تکنولوژی در صنایع طی دوره
 ۱۳۱ ۱۳۶۹-۱۳۶۸
- جدول ۴-۵) تغییرات بهره وری، کارایی و تکنولوژی در صنایع طی دوره
 ۱۳۳ ۱۳۷۰-۱۳۶۹
- جدول ۵-۵) تغییرات بهره وری، کارایی و تکنولوژی در صنایع طی دوره
 ۱۳۴ ۱۳۷۱-۱۳۷۰
- جدول ۶-۵) تغییرات بهره وری، کارایی و تکنولوژی در صنایع طی دوره
 ۱۳۵ ۱۳۷۳-۱۳۷۲
- جدول ۷-۵) تغییرات بهره وری، کارایی و تکنولوژی در صنایع طی دوره
 ۱۳۶ ۱۳۷۴-۱۳۷۳
- جدول ۸-۵) تغییرات بهره وری، کارایی و تکنولوژی در صنایع طی دوره
 ۱۳۷ ۱۳۷۵-۱۳۷۴
- جدول ۹-۵) تغییرات بهره وری، کارایی و تکنولوژی در صنایع طی دوره
 ۱۳۹ ۱۳۷۶-۱۳۷۵
- جدول ۱۰-۵) تغییرات بهره وری، کارایی و تکنولوژی در صنایع طی دوره
 ۱۴۰ ۱۳۷۷-۱۳۷۶
- جدول ۱۱-۵) تغییرات بهره وری، کارایی و تکنولوژی در صنایع طی دوره
 ۱۴۱ ۱۳۷۸-۱۳۷۷